

DIAGNOZA SPOŁECZNA 2009

WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA POLAKÓW

Podstawowe informacje o projekcie badawczym

Diagnoza Społeczna jest projektem służącym uzupełnieniu diagnozy opartej na wskaźnikach instytucjonalnych z zakresu statystyki publicznej o kompleksowe dane na temat gospodarstw domowych oraz postaw, stanu ducha i zachowań osób tworzących te gospodarstwa; jest diagnozą warunków i jakości życia Polaków w ich własnym sprawozdaniu. Za pomocą dwóch odrębnych kwestionariuszy badamy gospodarstwa domowe oraz wszystkich dostępnych ich członków, którzy ukończyli 16 lat.

Diagnoza Społeczna uwzględniła w jednym badaniu wszystkie ważne aspekty życia gospodarstw domowych i ich członków — zarówno ekonomiczne (np. dochód, zasobność materialną, oszczędności, kredyty, ubezpieczenia), jak i pozaekonomiczne (np. sytuację na rynku pracy, edukację, leczenie, sposoby radzenia sobie z kłopotami, stres, dobrostan psychiczny i fizyczny, styl życia, aktywność społeczną, postawy, zachowania autodestrukcyjne, uczestnictwo w kulturze, korzystanie z nowoczesnych technologii komunikacyjnych i wiele innych). W tym sensie projekt jest interdyscyplinarny. Odzwierciedla to także skład *Rady Monitoringu Społecznego*, czyli głównych jego autorów, oraz zespołu zapraszanych przez *Radę* ekspertów. Tworzą te gremia ekonomiści, demografowie, psychologowie, socjologowie, specjalista od ubezpieczeń, znawca ekonomiki zdrowia i statystycy.

Zgodnie z pierwotnym zamysłem, badania w ramach *Diagnozy Społecznej* mają charakter panelowy: w odstępach kilkuletnich wracamy do tych samych gospodarstw i osób. Za każdym razem dołączana jest także dodatkowa reprezentatywna ogólnopolska próba gospodarstw i osób. Pierwszy pomiar odbył się w 2000 r., następny trzy lata później. Kolejne trzy pomiary odbyły się w odstępach dwuletnich. Badanie w terenie prowadzone jest przez ankierów GUS zawsze w marcu/kwietniu, co służyć ma wytrąceniu efektu sezonowości. W tym roku *Diagnoza* koncentrowała się na zagadnieniach związanych z rynkiem pracy i jakością życia osób niepełnosprawnych.

Edycja tegoroczna objęła **12 381 gospodarstw domowych** (w tym 3 699 z edycji w 2007 r.) oraz **26 178 indywidualnych respondentów** (w tym 7 620 z poprzedniej edycji).

Niniejszy raport zawiera wstępne wyniki, które obrazują nie tylko dzisiejszy stan polskiego społeczeństwa w wybranych aspektach, ale także jego zmiany w okresie wielu lat.

RADA MONITORINGU SPOŁECZNEGO <http://www.diagnoza.com>

Główne wnioski

1. Realne dochody netto gospodarstw domowych na osobę (w cenach z 2005 r.) wzrosły od 2007 r. o 14,6 proc., a od 2000 r. o 40,1 proc.; realne dochody netto gospodarstw domowych na jednostkę ekwiwalentną wzrosły od 2007 r. o 21,7 proc., a od 2000 r. o 50,3 proc.; realne dochody osobiste netto (w cenach z 2005 r.) wzrosły od 2007 r. o 16,3 proc., a od 2003 r. o 37,3 proc.
2. W przekroju grup wyróżnionych ze względu na status społeczno-zawodowy najwyższe dochody relacjonują prywatni przedsiębiorcy, a najniższe osoby bezrobotne oraz uczniowie i studenci, którzy jakiegokolwiek dochody posiadają. Wszystkie grupy spodziewają się wzrostu dochodów za dwa lata, przeciętnie o 54 proc. Największymi optymistami są studenci i bezrobotni, najmniejszymi – emeryci i renciści (tabela 1). Spośród większych grup zawodowych najwyższymi zarobkami pochwalić się mogą lekarze, a po nich prawnicy i nauczyciele akademicy. Najniższe dochody relacjonują rolnicy, pracownicy opieki osobistej, pomoce domowe i sprzątaczkę. Nadzieję na największy wzrost dochodów za dwa lata mają grupy zarabiające najmniej, a największą powściągliwość wykazują przedstawiciele służb mundurowych i nauczyciele, a więc pracownicy sfery budżetowej (tabela 2).
3. Po wyhamowaniu wzrostu rozwarstwienia dochodów gospodarstw domowych w 2007 r. różnica między 10 proc. najbogatszych i 10 proc. najbiedniejszych gospodarstw domowych ponownie w 2009 r. się powiększyła (stosunek realnych dochodów na osobę między dziewiątym i pierwszym decylem wzrósł z 4,67 do 4,79, a dochodów na jednostkę ekwiwalentną z 3,94 do 4,05). W przypadku dochodów osobistych rozwarstwienie zmniejszyło się wcześniej, już w 2005 r., do 4,0 z 4,19 w 2003 r., po czym zaczęło systematycznie rosnąć do 4,6 w 2007 r. i 5,0 w 2009 r.
4. Wzrostowi rozwarstwienia między biednymi i bogatymi towarzyszyła jednak duża mobilność gospodarstw domowych i osób na drabinie dochodów; zaledwie od 50 do 60 proc. pozostawało w okresie dwóch lat na tym samym szczeblu drabiny. Reszta albo się w stosunku do innych bogaciła albo ubożała, przy czym dochód gospodarstw i osób należących w poprzednim okresie do grupy 25 proc. najuboższych rósł szybciej niż dochód gospodarstw i osób należących wcześniej do grupy 25 proc. najbogatszych (wykres 1). Oznacza to, że mimo ogólnego wzrostu rozwarstwienia ekonomicznego w Polsce między kategoriami dochodowymi nie zachodzi zjawisko pogłębiania się różnic między dochodami poszczególnych gospodarstw i osób. Gospodarstwa i osoby, które awansują do wyższych grup dochodowych, bogacą się szybciej od tych, które zajmują ich miejsce na niższych szczeblach drabiny dochodów, a także od tych, które pozostają na tym samym szczeblu. Przez to zwiększają się różnice między grupami. W istocie osobom, które między 2007 i 2009 r. awansowały do wyższej ćwiartki dochodów, dochód wzrósł ponad dwukrotnie, tym zaś, które nie zmieniły grupy dochodowej, dochód wzrósł o 11 proc., a tym, które spadły do niższej ćwiartki dochodów, dochód obniżył się o 42 proc. (patrz wykres 2). Awansujących było o 10 proc. więcej niż osób, które spadły do niższej kategorii dochodowej, i przeważali wśród nich lepiej wykształceni i młodszy (do 35 r.ż.), oraz mieszkańcy wsi i małych miast
5. Coraz łatwiej jest Polakom wiązać koniec z końcem. Odsetek gospodarstw, które radzą sobie finansowo z wielką trudnością spadł o 3 pkt. proc. w stosunku do 2007 r. i o 12 pkt. proc. w stosunku do 2000 r., a odsetek gospodarstw, które radzą sobie łatwo i raczej łatwo wzrósł odpowiednio o 3 i 13 pkt. proc. (wykres 3). Tę tendencję stałej poprawy subiektywnego wskaźnika materialnych warunków życia widać jeszcze wyraźniej w dłuższym horyzoncie czasowym w rozkładzie odpowiedzi na pytanie, czy stałe dochody pozwalają zaspokoić bieżące potrzeby. Odsetek gospodarstw, których stałe dochody nie pozwalają zaspokoić bieżących potrzeb, spadł ponad dwuipółkrotnie od 1993 r., z 74 do 28 proc. (wykres 4).

6. Rośnie zasobność materialna gospodarstw domowych, zwłaszcza w zakresie nowoczesnych technologii (wykres 5). Np. odsetek gospodarstw z dostępem do internetu wzrósł w ciągu ostatnich dwóch lat o 42 proc., a posiadających komputer przenośny 2,5 krotnie. Jedynym urządzeniem, które systematycznie znika z polskich domów jest telefon stacjonarny.
7. Rośnie odsetek gospodarstw posiadających oszczędności, z 23 proc. w 2005 r. do 32 proc. w 2009 r., ale nie zmienia się w zasadzie wysokość oszczędności w stosunku do dochodów (największy odsetek, 51 proc. dysponuje oszczędnościami do wysokości trzymiesięcznych dochodów, a ledwie 8 proc. powyżej rocznych dochodów). Po gwałtownym wzroście lokowania oszczędności w funduszach inwestycyjnych w 2007 r. nastąpił w 2009 r. równie gwałtowny spadek częstości tej formy oszczędzania (z 15 do 10 proc. wszystkich gospodarstw posiadających oszczędności).
8. Na niezmiennym poziomie ok. 40 proc. pozostał odsetek gospodarstw zadłużonych, przy czym rośnie wysokość zadłużenia: powyżej rocznych dochodów z 8 proc. w 2000 r. i 16 proc. w 2007 r. do 19 proc. w 2009 r. w strukturze zadłużenia. Rośnie systematycznie zadłużenie gospodarstw domowych w bankach kosztem zadłużenia w innych instytucjach i u osób prywatnych.
9. W stosunku do poprzednich lat spadło zadłużenie na rzecz zakupu dóbr trwałego użytku, spłaty wcześniejszych długów, stałych opłat (np. czynszu), bieżących wydatków konsumpcyjnych i kształcenia, a wzrosło zadłużenie na zakup domu lub mieszkania (wykres 6).
10. Cel pożyczek i kredytów gospodarstw zadłużonych zależy od typu gospodarstwa (wykres 7). Na spłatę wcześniejszych długów zapożyczają się głównie gospodarstwa nierodzinne wieloosobowe, remont domu stanowi najpowszechniejszy cel kredytów w gospodarstwach wielorodzinnych, a zakup domu lub mieszkania dominuje w grupie małżeństw bez dzieci oraz z liczbą dzieci mniejszą niż 3. Na bieżące wydatki konsumpcyjne i stałe opłaty przeznaczają pożyczki głównie rodziny niepełne.
11. Polacy nie mają większych kłopotów ze spłatą kredytu mieszkaniowego. Spośród 14 proc. posiadających taki kredyt ponad 97 proc. spłaca go w terminie, a zaledwie 1,4 proc. zalega ze spłatą powyżej dwóch miesięcy. I jest to wynik lepszy niż dwa lata wcześniej, gdy kłopot z terminowym regulowaniem spłaty kredytu miało 4,7 proc. zadłużonych gospodarstw, a 2,6 proc. zalegało ze spłatą kredytu powyżej dwóch miesięcy.
12. Rośnie odsetek gospodarstw i poszczególnych osób korzystających z odpłatnych świadczeń medycznych i generalnie z placówek ochrony zdrowia (tabele 3 i 4). Rośnie także wysokość wydatków ponoszonych przez gospodarstwa domowe na ochronę zdrowia (tabela 5). Najbardziej wzrosły roczne wydatki na usługi w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (z 302 zł w 2005 r. do 526 zł w br.), przy czym rośnie także odsetek gospodarstw, które wydatki te ponoszą (z 40 proc. w 2005 r. do 54 proc. w br.). Spada natomiast odsetek gospodarstw płacących z własnej kieszeni za pewne usługi w szpitalu publicznym i spada także przeciętna wysokość tego rodzaju wydatków. Spada również odsetek pacjentów wręczających łapówki (tzw. dowody wdzięczności), ale także odsetek wręczających szczerze dowody wdzięczności po zakończeniu usługi. Ponieważ jednak rośnie ryzyko związane z korupcją w ochronie zdrowia, rośnie także wysokość przeciętnej łapówki (ze 169 zł w 2005 r. do niemal 500 zł w br.).
13. Wraz ze wzrostem zamożności spada odsetek gospodarstw zmuszonych do rezygnowania z powodów finansowych z różnych świadczeń zdrowotnych; w ostatnich dwóch latach najbardziej z zakupu leków i leczenia zębów (wykres 8).
14. Wzrost korzystania z usług zdrowotnych i wzrost ponoszonych w związku z tym wydatków skutkują spadkiem natężenia symptomów somatycznych (wykres 9) i symptomów depresji psychicznej; rośnie także zadowolenie Polaków ze stanu własnego zdrowia (z 31 w 2000 r. do 43 proc. bardzo zadowolonych i zadowolonych w 2009 r.).
15. Szybko poprawia się także dobrostan psychiczny Polaków. W ostatnich dwóch latach wzrósł odsetek oceniających swoje całe dotychczasowe życie jako wspaniałe lub przynajmniej udane (wykres 10) i utrzymał się na wysokim poziomie procent szczęśliwych (wykres 11).

16. Wzrosło zadowolenie niemal ze wszystkich aspektów życia; najbardziej z perspektyw na przyszłość, z sytuacji finansowej rodziny, z własnych osiągnięć, ze stanu bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania, z norm moralnych panujących w otoczeniu i ze sposobu spędzania wolnego czasu. Wzrosło nawet istotnie zawsze bardzo niskie w Polsce zadowolenie z sytuacji w kraju.
17. Znacząco spadło bezrobocie, nie tylko rejestrowane (o tym wiemy z oficjalnych statystyk), ale także faktyczne, obejmujące tylko tych bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy, którzy dodatkowo poszukują pracy, są gotowi ją podjąć, nie pracują aktualnie w pełnym wymiarze czasu pracy i nie osiągają dochodów powyżej 949 zł (tabela 6).
18. Powody nieposzukiwania pracy przez ok.1/3 zarejestrowanych bezrobotnych są różne w grupie kobiet i mężczyzn. Wśród kobiet przeważa opieka nad dziećmi, zajmowanie się domem i zły stan zdrowia, a wśród mężczyzn przekonanie, że nie znajdują pracy, chęć zachowania prawa do świadczeń społecznych i podzielany z kobietami zły stan zdrowia (tabela 7).
19. Utrata pracy spowodowała niewielki spadek dochodu osobistego (o ok. 20 proc.), już i tak niskiego u tych osób w 2007 r.; spadek ten był jednak znacznie mniejszy od wzrostu dochodu tych, co odzyskali w tym czasie pracę (wykres 12), pewien wzrost stresu finansowego, który był już przed utratą pracy niemal równie duży jak w grupie bezrobotnych w 2007 r. (wykres 13), ale nie zwiększyła, wręcz zmniejszyła ogólny stres życiowy (wykres 14) i nie zmniejszyła zadowolenia z sytuacji w kraju (wykres 15) ani oceny całego dotychczasowego życia (wykres 16). Zaskakujący jest w grupie trwale bezrobotnych równie duży wzrost zadowolenia z sytuacji w kraju, jak wśród tych, którzy odzyskali i zachowali w minionych dwóch latach pracę.
20. Bezrobotne kobiety stanowiły drugą (19 proc.), a bezrobotni mężczyźni trzecią (13 proc.) pod względem wielkości grupę w strukturze emigracji zarobkowej w latach 2005-2009.
21. Największą grupę emigrantów zarobkowych stanowili pracownicy sektora prywatnego (38 proc.).
22. Największy udział w emigracji zarobkowej mieli mieszkańcy wsi (37 proc.), osoby z wykształceniem średnim (37 proc.) i zasadniczym zawodowym (36 proc.) i osoby w wieku 25-34 lata (39 proc.).
23. Ogółem można szacować, że po wejściu Polski do UE wyemigrowało z kraju za pracą nie więcej niż 1,5 mln osób.
24. Główne kierunki dotychczasowej emigracji zarobkowej to Niemcy (30,4 proc.) i Wielka Brytania (26 proc.); w stosunku do stanu emigracji w 2007 r. nastąpił spadek atrakcyjności Niemiec i Stanów Zjednoczonych i wzrost atrakcyjności Wielkiej Brytanii, Włoch, Francji i Holandii oraz innych krajów poza UE (głównie Norwegii) (tabela 8).
25. Zamierza wyjechać za granicę, aby tam pracować 6,4 proc. indywidualnych respondentów (w skali kraju to niecałe 2 mln osób, o połowę mniej niż deklarowało w 2007 r.); zdecydowana większość (88 proc.) kieruje się do jednego z krajów UE, najczęściej do Niemiec (27,7 proc., nieco więcej niż w 2007 r.), następnie do Wielkiej Brytanii (24,7 proc., w 2007 r. 44 procent wśród wszystkich zamierzających wyjechać). Wzrosła atrakcyjność takich kierunków jak: Holandia, Francja i Norwegia, spadła natomiast atrakcyjność Irlandii (z 11,1 proc. do 3,1 proc.) (tabela 9).
26. Spada odsetek Polaków uczestniczących w uroczystościach religijnych. W ostatnich dwóch latach wzrósł o ponad 2 pkt. proc. (do 30,8) procent osób w wieku 16 i więcej lat, które w ogóle nie chodzą do kościoła i spadł o 2,4 pkt. proc. (do 43,7) procent osób, które biorą udział w nabożeństwach co najmniej 4 razy w miesiącu.
27. Ciągłe ubywa palaczy. W 2000 r. było ich w populacji osób w wieku 16 i więcej lat 32,3 proc., obecnie 27,8 proc.
28. Wzrósł nieco odsetek Polaków ufających generalnie innym ludziom (z 11,6 proc. w 2007 r. do 13,4 proc. w br.). Wzrósł także udział w pracach na rzecz społeczności lokalnej z 14,2 do 15,6 proc. Ale inne wskaźniki kapitału społecznego albo nie zmieniły się (stosunek do demokracji, tabela 10), albo spadły (przynależność do organizacji nieobligatoryjnych (z 15,1 do 13,2 proc.).
29. Mimo wzrostu ogólnego zaufania do ludzi spadło zaufanie do niektórych instytucji, zwłaszcza finansowych (wykres 17).

30. Stopniowo słabnie mit łatwego życia w PRL-u. W 2000 r. 61 proc. osób pamiętających PRL twierdziło, że ich życie było łatwiejsze przed 1989 r. niż obecnie. W 2009 r. przekonanie to żywiło o 20 pkt. proc. mniej respondentów (wykres 18).
31. W stosunku do roku 2005 nieznacznie wzrósł (z 37 do 40 proc.) odsetek osób, które uważają, że wstąpienie Polski do UE miało wpływ na ich życie, ale radykalnie zmieniła się ocena tego wpływu (wykres 19). Odsetek osób uważających, że wpływ ten był bardzo korzystny lub korzystny wzrósł z 36 do 63 proc.
32. Z internetu korzysta już ponad połowa Polaków w wieku 16 i więcej lat (50,9 proc. w marcu 2009).
33. Na przestrzeni ostatnich lat przyrost użytkowników internetu jest systematyczny i wynosi około 8,5-9 punktów procentowych w okresie dwóch lat (wykres 20). W okresie marzec 2007 – marzec 2009 nieco wolniejszy niż wcześniej był przyrost osób korzystających z komputerów a także telefonów komórkowych. Warto też zauważyć, że coraz częściej korzystanie z komputerów wiąże się z korzystaniem z internetu.
34. Coraz większy odsetek osób korzystających z internetu ma dostęp do sieci w domu (obecnie 91 proc. w porównaniu do 80 proc. dwa lata wcześniej). Z drugiej strony coraz więcej jest osób, które nie korzystają z internetu mimo, iż posiadają komputer z dostępem do sieci we własnym domu. Obecnie aż 22 proc. osób, które posiadają w domu dostęp do internetu nie korzysta z sieci. Jest to ponad 13 proc. dorosłych Polaków (o dwa punkty procentowe więcej niż w 2007 r.).
35. Różnice pomiędzy osobami, które korzystają z komputerów i internetu i tymi, które z nich nie korzystają, są olbrzymie. Można właściwie powiedzieć, że mamy w tej chwili dwie Polski: jedną nowoczesną, młodą, dobrze wykształconą i drugą tradycyjną, słabo wykształconą i słabo radzącą sobie w obecnych czasach.
36. Z internetu korzysta zdecydowana większość młodych (87 proc. osób w wieku 16-24 lat) i bardzo niewiele starszych osób (6 proc. w wieku 65 i więcej lat). W konsekwencji internauci to przede wszystkim ludzie młodzi – 56 proc. stanowią osoby w wieku 16-34 lata. Natomiast wśród niekorzystających aż 73 proc. to osoby powyżej 45 roku życia (wykres 21).
37. Z internetu korzystają przede wszystkim osoby uczące się (94 proc. uczniów i studentów) i lepiej wykształcone (83 proc. osób z wyższym wykształceniem). Wśród osób z wykształceniem podstawowym z sieci korzysta zaledwie 7 proc.. Dlatego ponad połowa internautów to osoby uczące się lub posiadające już wyższe wykształcenie, natomiast ponad dwie trzecie niekorzystających to osoby z wykształceniem podstawowym lub zawodowym (wykres 22).
38. Duże znaczenie dla faktu korzystania z internetu ma również status społeczno-zawodowy. Korzysta olbrzymia większość uczniów i studentów, a także większość osób pracujących. Najmniej użytkowników jest wśród emerytów, rencistów i rolników. Aż trzy czwarte internautów to osoby uczące się lub pracujące (poza rolnictwem), wśród niekorzystających takich osób jest ledwie 25 proc..
39. Korzystanie z internetu jest też związane z wielkością miejscowości zamieszkania. Im większa miejscowość tym więcej osób korzysta. Należy jednak podkreślić, że znaczenie wielkości miejsca zamieszkania jest mniejsze niż innych czynników, a dodatkowo jego znacznie maleje. Jest to efektem znacznego przyrostu liczby użytkowników na wsi z 26 proc. w 2007 roku do 38 w 2009 r.. Nie maleją natomiast pokazane wyżej różnice pod względem wykształcenia, jak i te pod względem wieku.
40. Osoby korzystające z internetu nie tylko znacznie częściej pracują w porównaniu do tych, którzy z internetu nie korzystają, ale dodatkowo, jeśli porównamy wyłącznie osoby pracujące, to okaże się, że użytkownicy znacznie częściej podejmują lepiej płatną lub dodatkową pracę. W ostatnim roku aż 15,7 proc. internautów znalazło taką pracę, podczas gdy wśród pozostałych osób było to zaledwie 6,1 proc.. Dodatkowo internauci znacznie częściej podnoszą swoje kwalifikacje i umiejętności z myślą o możliwości lepszych zarobków. W ostatnim roku aż 24 proc. z nich zdobyło nowe kwalifikacje, podczas gdy wśród osób, które z sieci nie korzystają było to zaledwie 3,5 proc.. Znacznie częściej spotyka ich także awans zawodowy – w okresie ostatniego roku awansowało trzy razy więcej pracujących

użytkowników, niż osób niekorzystających. Internauci znacznie częściej zaczynają własną działalność gospodarczą (w okresie ostatniego roku, trzy razy częściej niż osoby niekorzystające).

41. Osoby korzystające z internetu mają większą liczbę przyjaciół niż ci, co nie korzystają. Dodatkowo wśród tych drugich więcej jest osób, które czują się osamotnione. Aż 25,8 proc. z nich czuje się osamotnionymi podczas gdy wśród internautów uczucia tego doświadcza 17 proc..
42. Użytkownicy internetu wykazują także większe zaufanie do innych ludzi – 16 proc. deklaruje, że większości ludzi można ufać, podczas gdy wśród osób, które nie korzystają, jest to tylko 11 proc. Co więcej, w ostatnich dwóch latach nastąpił istotny wzrost zaufania do innych ludzi. W większym stopniu większe zaufanie deklarowały osoby, które korzystają z internetu (wzrost zaufania jest pozytywnie skorelowany z korzystaniem z internetu), a także najmłodszy badani.
43. Internauci inaczej niż osoby niekorzystające reagują też na kłopoty i trudne sytuacje w swoim życiu. Częściej zwracają się o radę i pomoc do innych ludzi. Znacznie częściej też w takich sytuacjach mobilizują się do działania. Rzadziej się poddają czy sięgają po alkohol lub środki uspokajające.
44. Osoby korzystające z internetu znacznie częściej angażują się na rzecz społeczności lokalnej (19,1 proc. w porównaniu do 11,8 proc. wśród osób, które nie korzystają). Znacznie częściej biorą udział w różnego rodzaju zebraniach publicznych i częściej są na nich aktywni.
45. Internauci znacznie częściej niż osoby niekorzystające są członkami organizacji i stowarzyszeń. Co więcej należą też do większej liczby tych organizacji, a także częściej pełnią w nich jakieś funkcje. Ogólnie rzecz biorąc wśród internautów jest wyraźnie więcej osób aktywnych społecznie. Tylko pod jednym względem brak jest praktycznie różnic. Osoby korzystające z internetu deklarują udział w wyborach parlamentarnych w 2007 roku równie często jak te, które z internetu nie korzystają.
46. Użytkownicy internetu znacznie aktywniej uczestniczą w kulturze, niż osoby niekorzystające. W okresie miesiąca 39 proc. użytkowników było w kinie, teatrze lub na koncercie; wśród pozostałych osób zaledwie 7 proc.. W restauracji kawiarni lub pubie było w okresie miesiąca 58 proc. internautów i tylko 13 proc. pozostałych osób. Na spotkaniu towarzyskim było odpowiednio 73 proc. użytkowników i 34 proc. innych osób. Internauci znacznie częściej uprawiają sporty lub inne formy aktywności fizycznej. Przyznaje się do tego 38 proc. internautów i tylko 10 proc. innych osób. Wyraźnie mniej czasu natomiast poświęcają internauci na oglądanie telewizji.
47. Internauci cechują się też mniejszą religijnością – rzadziej uczestniczą w nabożeństwach niż osoby, które z internetu nie korzystają. Po części wynika to z różnic wieku i wielkości miejscowości zamieszkania. Wśród internautów wyraźnie więcej jest osób, które w ogóle nie chodzą do kościoła (35,5 proc. w stosunku do 25,8 proc. wśród niekorzystających). Znacznie mniej jest natomiast tych, którzy regularnie uczestniczą w nabożeństwach.
48. Internauci są bardziej zadowoleni praktycznie ze wszystkich sfer życia niż osoby, które z internetu nie korzystają. Jedynym wyjątkiem jest zadowolenie z miejscowości zamieszkania. Jest ono nieco niższe wśród internautów niż wśród osób, które z sieci nie korzystają. Może to być efektem słabszego przywiązania osób korzystających z internetu do własnej miejscowości, ale także większej wiedzy o innych, bardziej atrakcyjnych miejscach i większej motywacji do zmiany miejsca zamieszkania.

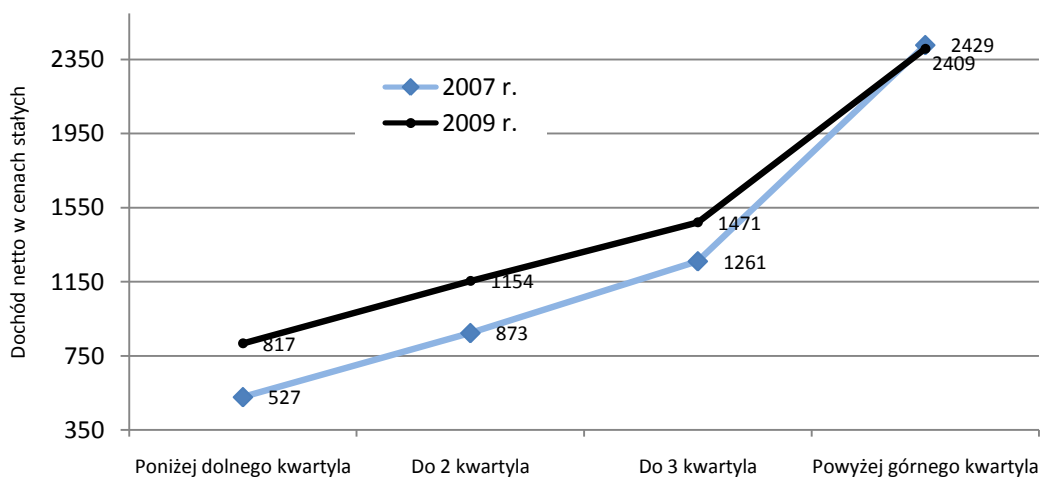
Tabela 1. Obecne i przewidywane dochody przedstawicieli różnych grup społeczno-zawodowych

Status społeczno-zawodowy 2009	Dochód obecny	Przewidywany dochód za 2 lata	Proc. różnica
pracownicy sekt. publicznego	2117	2853,	45
pracownicy sekt. prywatnego	2007	2919	57
prywatni przedsiębiorcy	3049	4680	73
rolnicy	1240	1911	80
renciści	1015	1280	35
emeryci	1336	1549	20
uczniowie i studenci ^{&}	989	2130	177
bezrobotni [*]	854	1697	154
inni bierni zawodowo	1052	1732	98
Ogółem	1652	2304	54

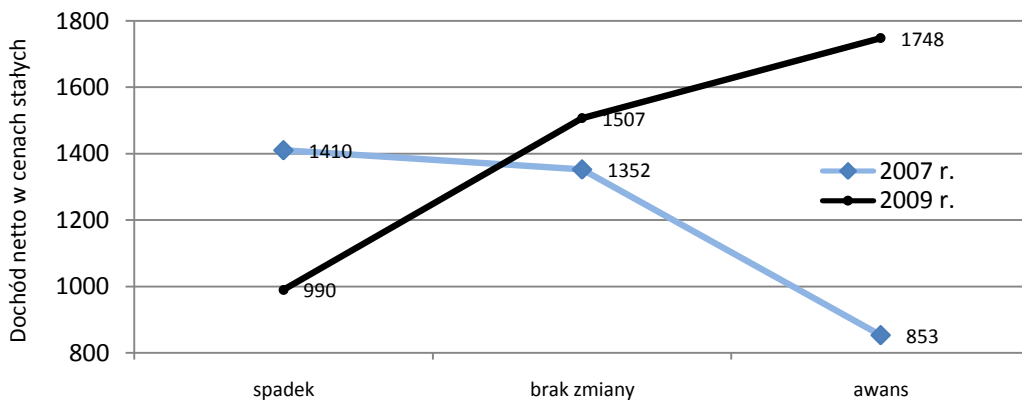
* tylko osoby, które mają jakiegokolwiek dochody

Tabela 2. Obecne i przewidywane dochody przedstawicieli różnych grup zawodowych

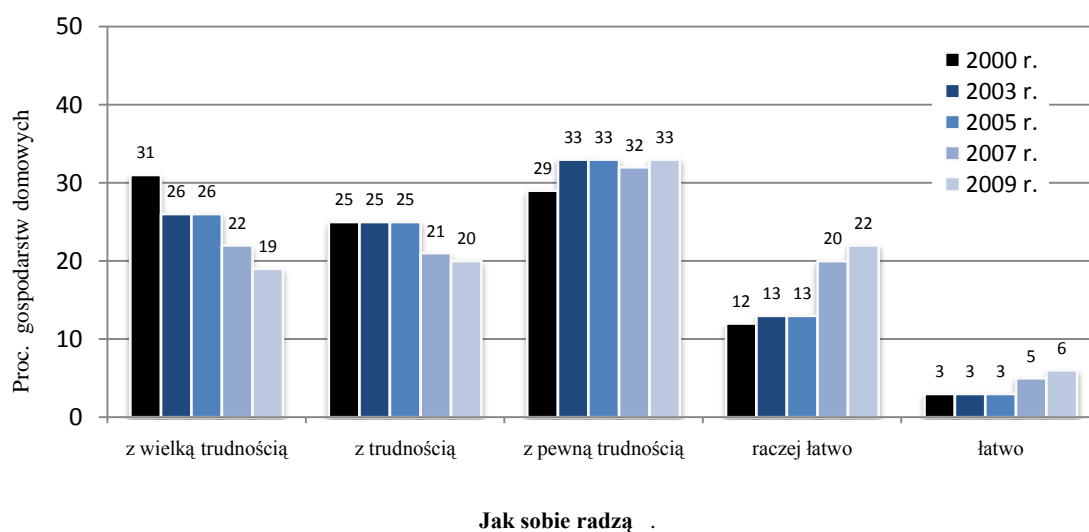
Zawód obecnie wykonywany	Obecny dochód	Przewidywany dochód za dwa lata	Proc. różnica	N
lekarze	4722	6748	55	91
prawnicy	3675	5261	49	54
nauczyciele szkół wyższych	3627	4590	39	84
kierownicy dużych i średnich organizacji	3552	4689	36	262
informatycy	3435	4895	70	121
kierownicy małych przedsiębiorstw	3396	5245	66	293
ekonomiści	2918	4285	51	357
żołnierze zawodowi	2905	3784	31	64
specjaliści administracji publicznej	2736	3279	24	63
inżynierowie	2717	4027	69	196
specjaliści nauk społecznych	2677	3896	61	59
policjanci	2649	3468	33	86
prac. finansowo-handlowi	2391	3812	71	332
górnicy	2367	3350	53	72
nauczyciele szkół ponadpodstawowych	2364	2955	30	208
średni personel techniczny	2276	3206	46,	280
budowlańcy - wykończeniówka	2123	2975	59	267
kierowcy	2061	2901	63	381
średni personel biurowy	2060	2869	59	357
elektrycy	2038	2724	44	167
nauczyciele szkół podstawowych i przedszkoli	2031	2681	36	181
mechanicy maszyn i urządzeń	2017	2912	50	201
robotnicy obróbki metali	1998	2958	62	150
pielęgniarki	1975	2678	53	157
budowlańcy - stan surowy	1969	3058	67	319
maszyniści, kolejarze	1935	2696	39	67
ogrodnicy	1932	2973	91	69
robot. w przetwórstwie spożywczym	1881	2553	45	131
pracownicy usług ochroniarskich	1871	2389	34	194
średni personel - biologia i ochrona zdrowia	1856	2774	61	124
ślusarze	1780	2569	55	216
operatorzy maszyn	1771	2607	51	336
operatorzy pojazdów wolnobieżnych	1756	2496	44	81
pracownicy obsługi biurowej	1699	2416	62	657
robotnicy obróbki drewna	1687	2451	75	175
monterzy	1663	2379	53	115
kasjerzy	1586	2249	49	121
sprzedawcy	1512	2335	66	755
gońcy, bagażowi, portierzy	1386	1985	50	85
robotnicy wyrobów włókienniczych	1331	1809	48	162
prac gastronomiczno-hotelowi	1328	1884	58	162
robotnicy niewykwalifikowani w przemyśle	1292	1974	64	157
rolnicy produkcji roślinnej	1220	1715	53	112
pomoce domowe, sprzątaczk	1157	1591	47	311
rolnicy - rośliny i zwierzęta	1143	1801	81	850
pracownicy opieki osobistej	1131	1650	108	81
rolnicy na własne potrzeby	756	1217	101	85

Wykres 1. Wysokość dochodu osobistego netto w cenach stałych z 2005 r. w 2007 i 2009 r. osób należących do różnych kwartyli dochodowych w 2007 r.

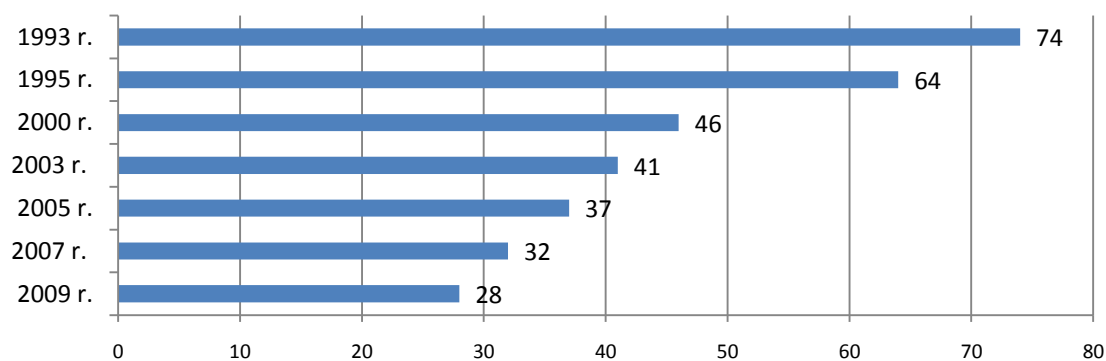

Wykres 2. Wysokość dochodu osobistego netto w cenach stałych z 2005 r. w 2007 i 2009 r. osób, które w tym czasie awansowały do wyższej 25-procentowej grupy dochodowej, nie zmieniły grupy, lub spadły do niższej grupy dochodowej.

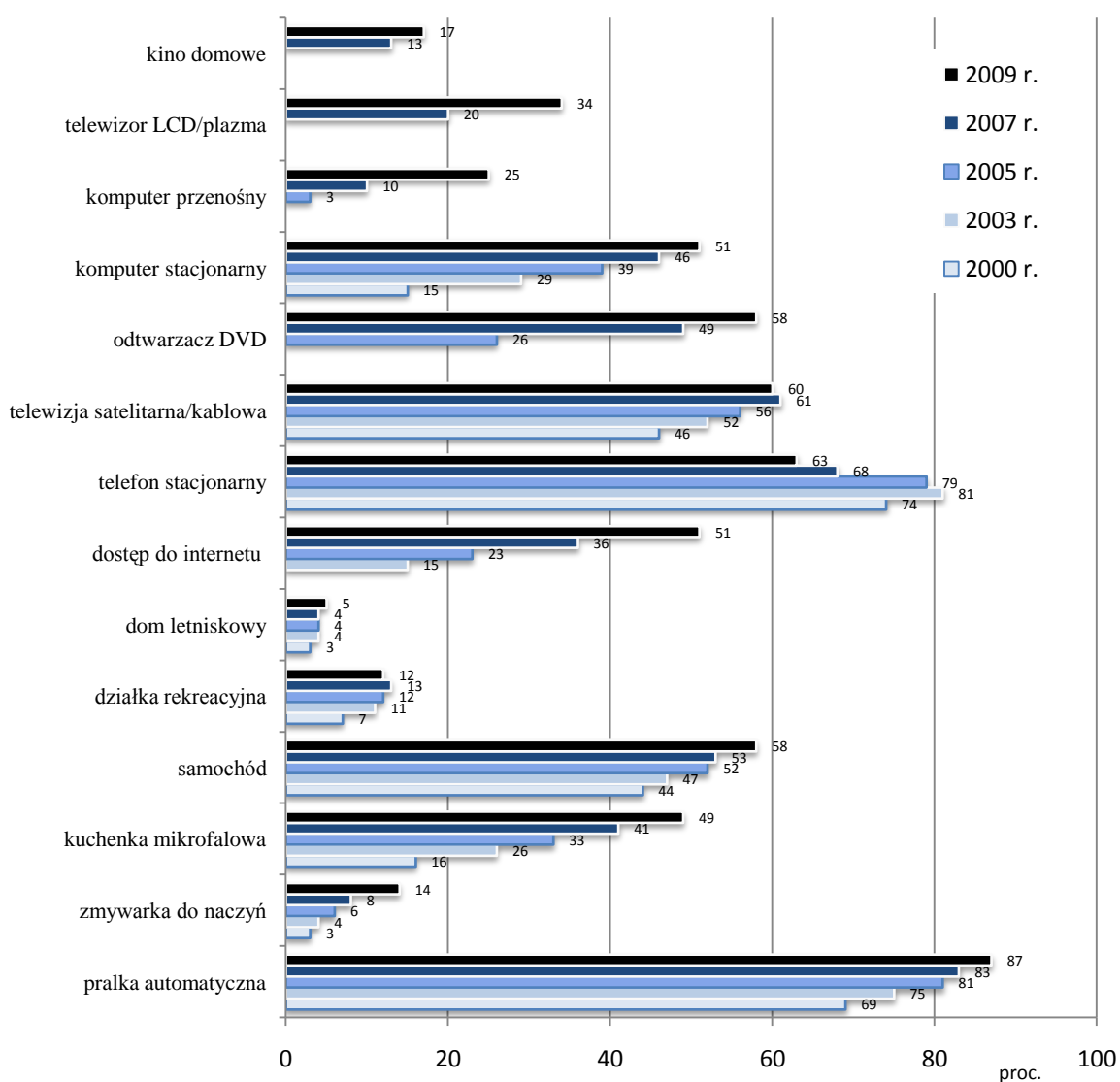

Jak sobie radzą .

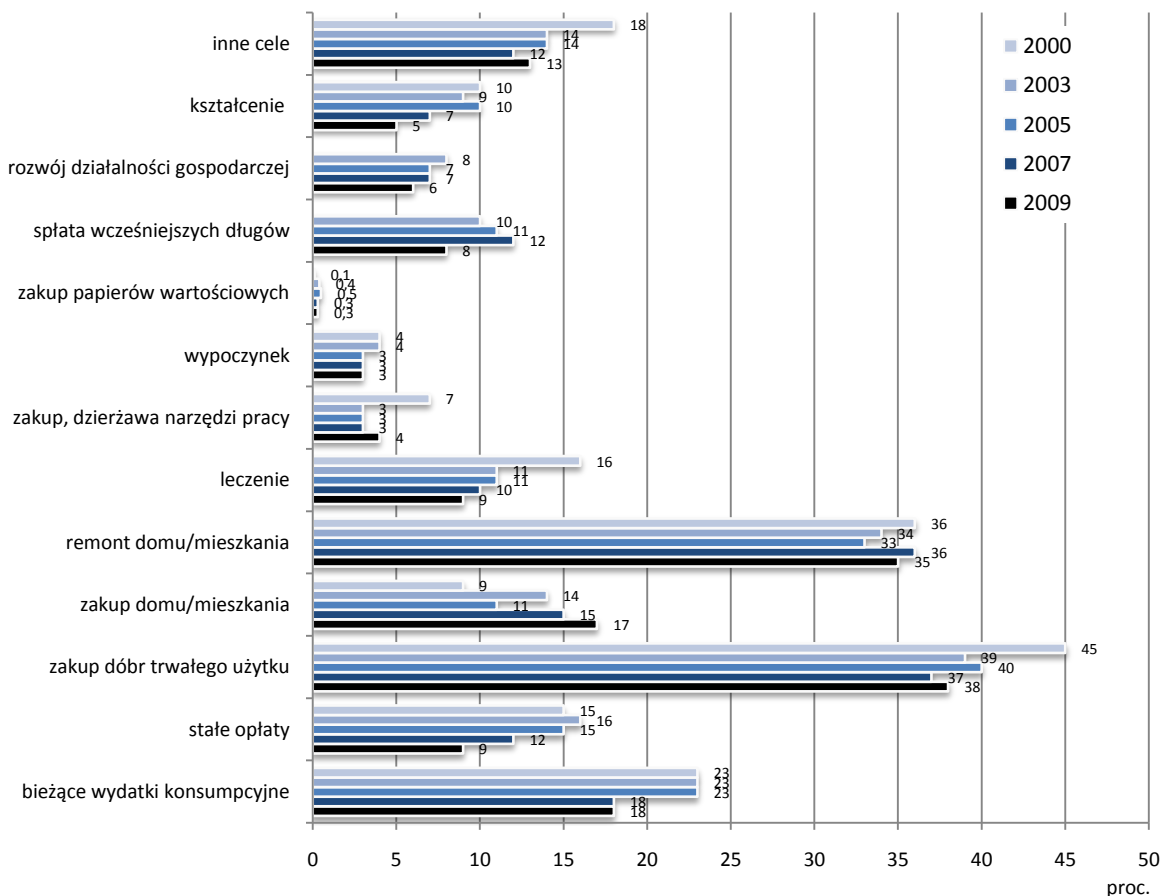
Wykres 3. Radzenie sobie gospodarstw domowych przy uzyskiwanych dochodach w latach 2000-2009.

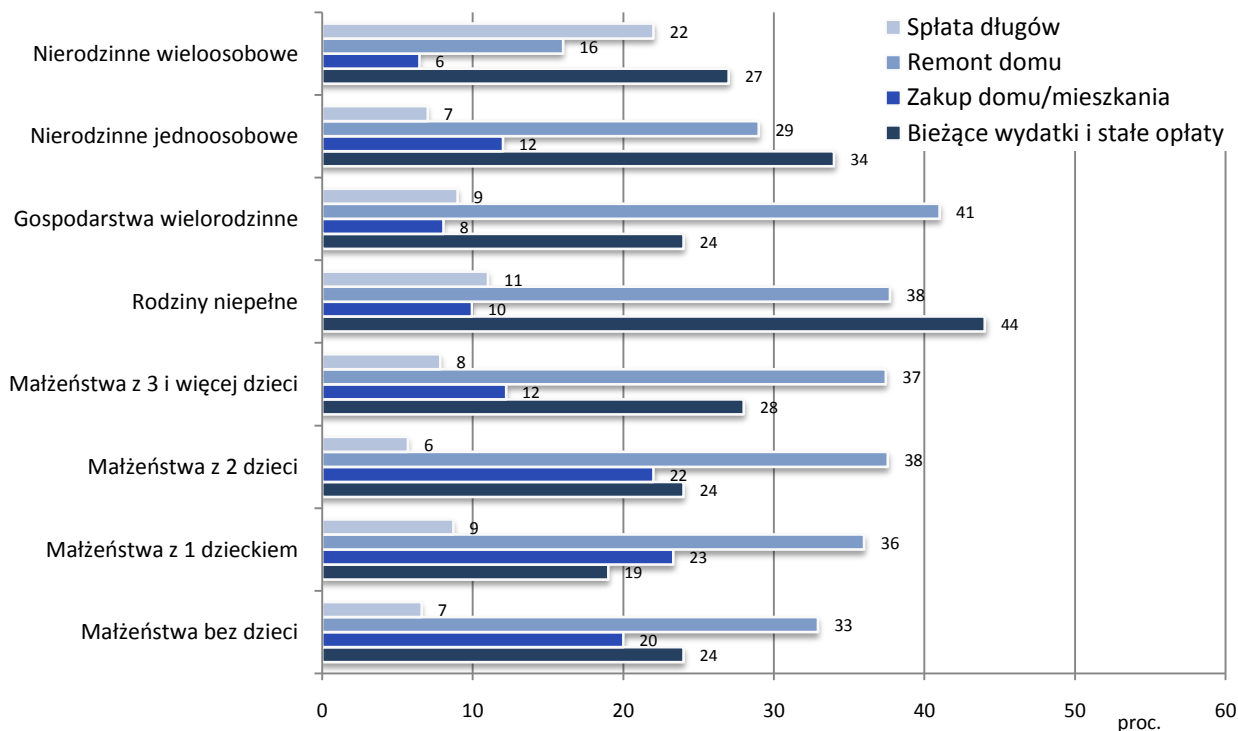
Wykres 4. Odsetek gospodarstw domowych twierdzących, że ich stałe dochody nie pozwalają na zaspokojenie bieżących potrzeb w latach 1993-2009

Wykres 5. Wyposażenie gospodarstw domowych w wybrane dobra trwałego użytku w latach 2000-2009.

Wykres 6. Cele zaciągniętych przez gospodarstwa domowa kredytów i pożyczek wśród gospodarstw zadłużonych w latach 2000-2009.

Wykres 7. Cele zaciągniętych przez gospodarstwa domowa kredytów i pożyczek wśród gospodarstw zadłużonych w zależności od typu gospodarstwa

Tabela 3. Odsetek gospodarstw domowych korzystających w ciągu ostatniego roku z placówek opieki zdrowotnej według źródła finansowania usług

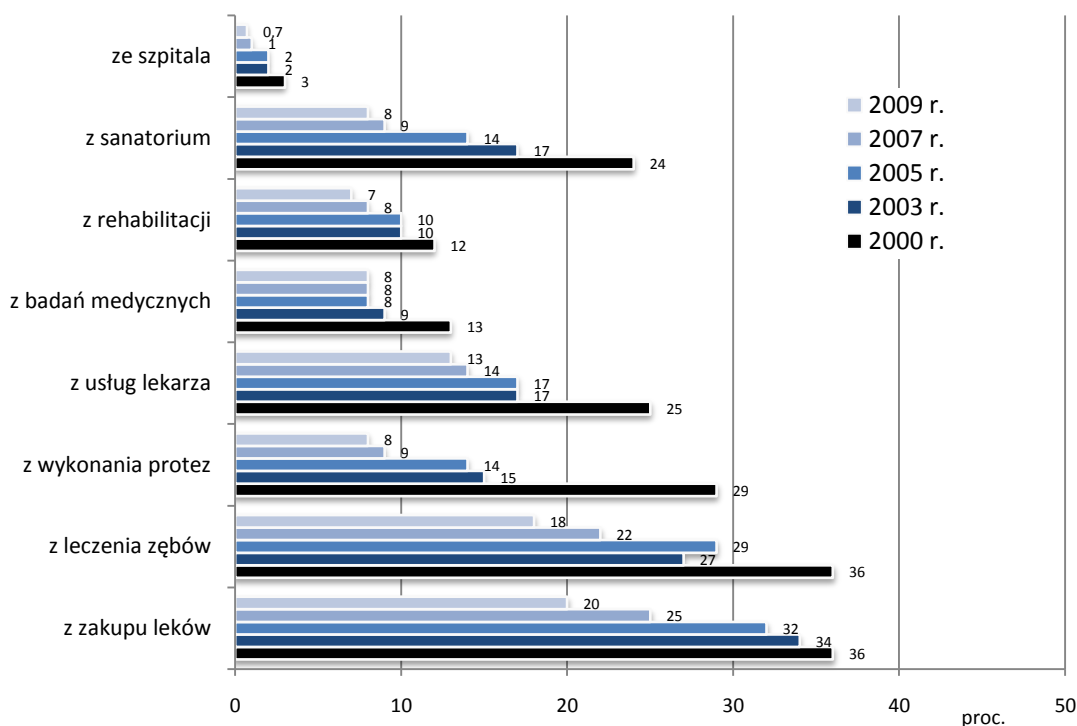
Rok badania	Środki publiczne	Środki prywatne	Abonamenty
2000	86	38	5
2003	90	36	5
2005	91	37	4
2007	92	44	5
2009	92	49	5

Tabela 4. Procent Polaków w wieku 16 i więcej lat korzystających w okresie jednego roku z usług placówek zdrowia opłacanych przez:

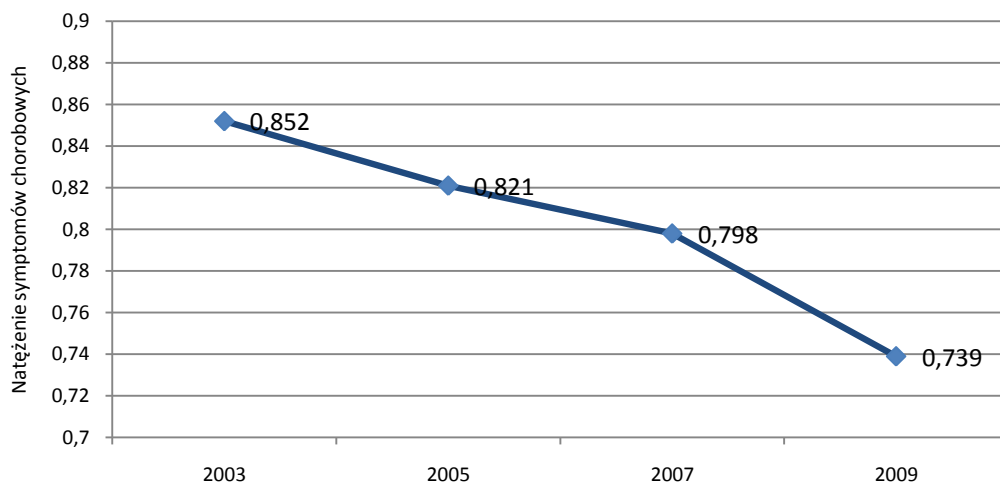
Miejsce opłacane:	2009	2007	2005
przez NFZ	76	76	72
z własnej kieszeni pacjenta	36	30	25
przez pracodawcę (tzw. abonament)	4,1	3,4	3,1

Tabela 5. Procent gospodarstw domowych ponoszących w okresie jednego kwartału wydatki na ochronę zdrowia i przeciętna wysokość tych wydatków w latach 2005-2009.

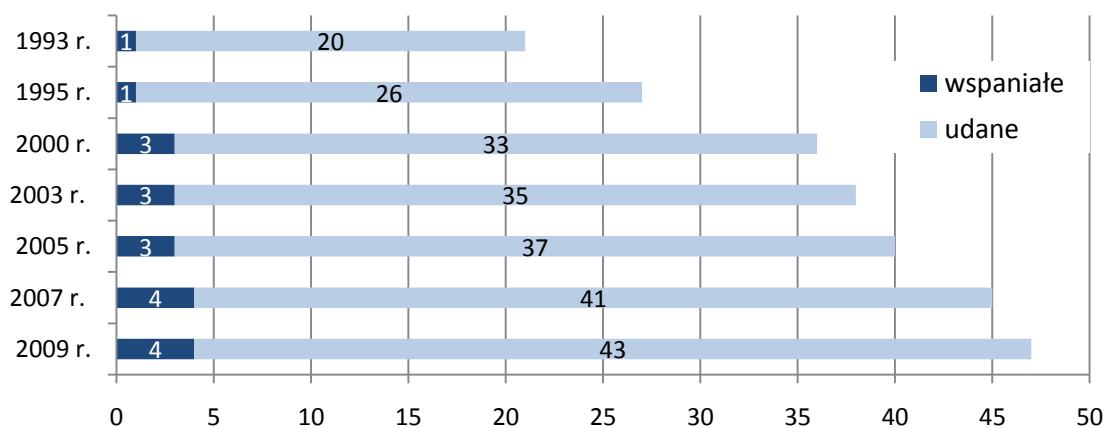
	Leki i artykuły farmaceutyczne			Kupowanie usług w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej			Opłaty nieformalne, tzw. dowody wdzięczności („łapówki”)			Prezenty jako dowody szczerzej wdzięczności			Opłaty w szpitalu publicznym		
	2009	2007	2005	2009	2007	2005	2009	2007	2005	2009	2007	2005	2009	2007	2005
Procent gospodarstw ponoszących wydatki danego rodzaju	94	96	92	54	50	40	2,5	4,2	5,6	3,8	5,2	8,7	3,3	4,2	7,2
Przeciętna wysokość wydatków	378	323	308	526	379	302	475	312	169	136	129	98	198	307	245

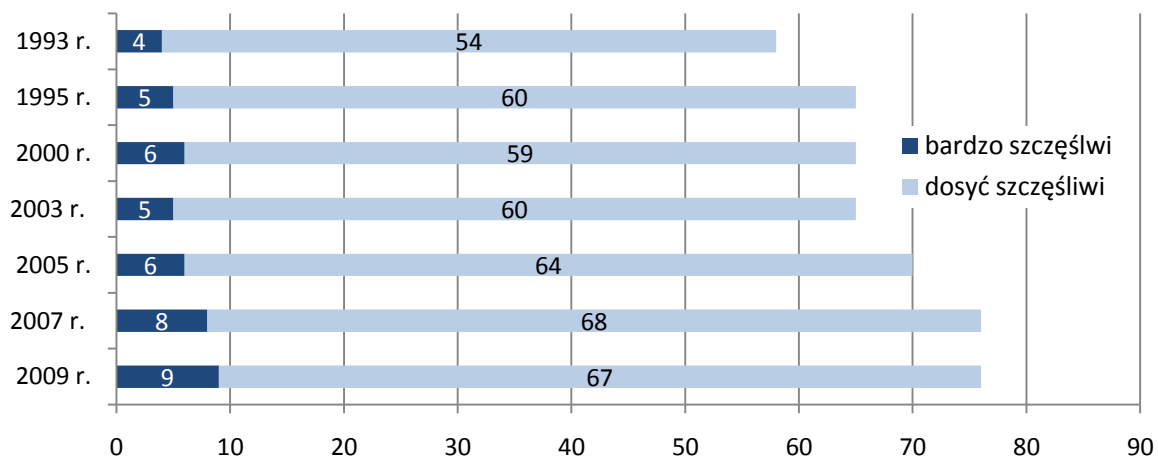
Wykres 8. Skala rezygnacji gospodarstw domowych z korzystania w ubiegłym roku z wybranych rodzajów świadczeń zdrowotnych z powodu trudności finansowych w latach 2000-2009.

Wykres 9. Przeciętna liczba symptomów chorobowych doświadczanych przez co najmniej pół miesiąca w latach 2003-2009.

Wykres 10 Procent osób oceniających całe swoje dotychczasowe życie jako wspaniałe lub co najmniej udane w latach 1993-2009.

Wykres 11. Procent Polaków bardzo i dosyć szczęśliwych w latach 1993-2009.

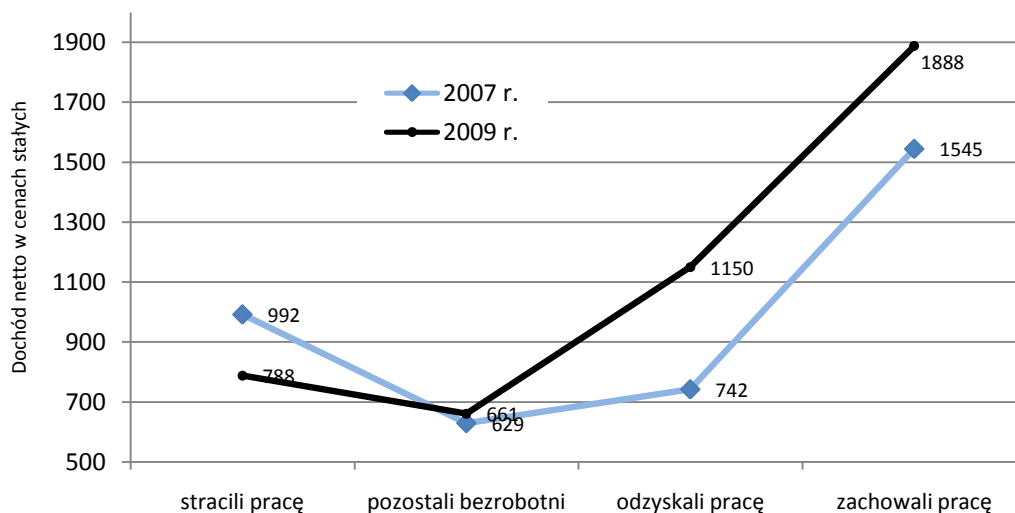
Tabela 6. Odsetek bezrobotnych wśród osób w wieku aktywności zawodowej (kobiety 18-60 lat, mężczyźni 18-65 lat) bez emerytów, rencistów i uczących się w trybie dziennym według różnych kryteriów bezrobocia*

Kryterium bezrobocia	Stopa bezrobocia wśród osób w wieku aktywności zawodowej			
	2003 r.	2005 r.	2007 r.	2009 r.
Rejestracja w urzędzie pracy	19,6	17,6	12,5	9,9
Rejestracja + gotowość podjęcia pracy	16,6	14,7	8,9	7,2
Rejestracja + gotowość podjęcia pracy + poszukiwanie pracy	14,8	13,4	7,6	6,6
Rejestracja + gotowość podjęcia pracy + poszukiwanie pracy + niepracowanie w pełnym wymiarze czasu + dochód osobisty netto miesięcznie mniejszy niż 950 zł (w 2003 r. 800 zł, w 2005 r. 850 zł, w 2007 r. 900 zł)	13,5	11,9	6,5	5,1

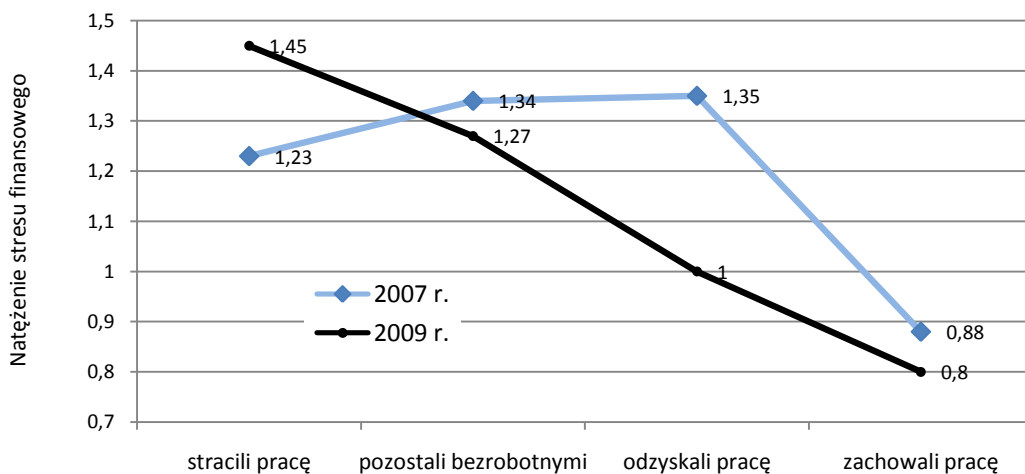
* Uwzględniono tylko te osoby, które wypełniły ankietę indywidualną, ponieważ jednym z kryteriów bezrobocia były dochody osobiste netto, o które nie pytano w kwestionariuszu gospodarstwa domowego; z tego też względu pominięto młodszych członków gospodarstw domowych.

Tabela 7. Odsetek kobiet i mężczyzn wśród zarejestrowanych bezrobotnych niezainteresowanych pracą, którzy podają różne przyczyny nieposzukiwania pracy w 2009 r.

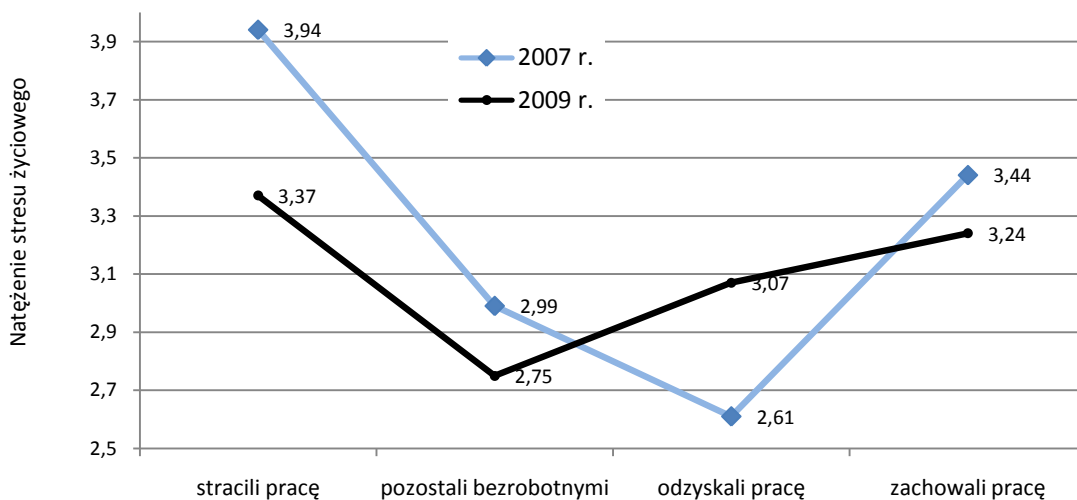
Przyczyna nieposzukiwania pracy	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Uczy się, uzupełnia kwalifikacje	5,2	7,0	5,8
Zajmuje się domem	12,3	1,4	8,8
Ze względu na opiekę nad dziećmi	37,7	1,9	26,3
Ze względu na opiekę nad niepełnosprawnymi lub starszymi członkami gospodarstwa	2,9	1,6	2,5
Ze względu na stan zdrowia	11,2	13,6	12,0
Ze względu na nieodpowiedni wiek	1,7	9,9	4,3
Ze względu na brak kwalifikacji	2,8	1,0	2,2
Jest przekonany(a), że nie znajdzie pracy	5,4	24,3	11,6
Nie chce utracić prawa do otrzymywania świadczeń społecznych	8,1	18,9	11,6
Nie ma ochoty pracować	0,6	5,2	2,1
Inne powody	10,2	11,9	10,7

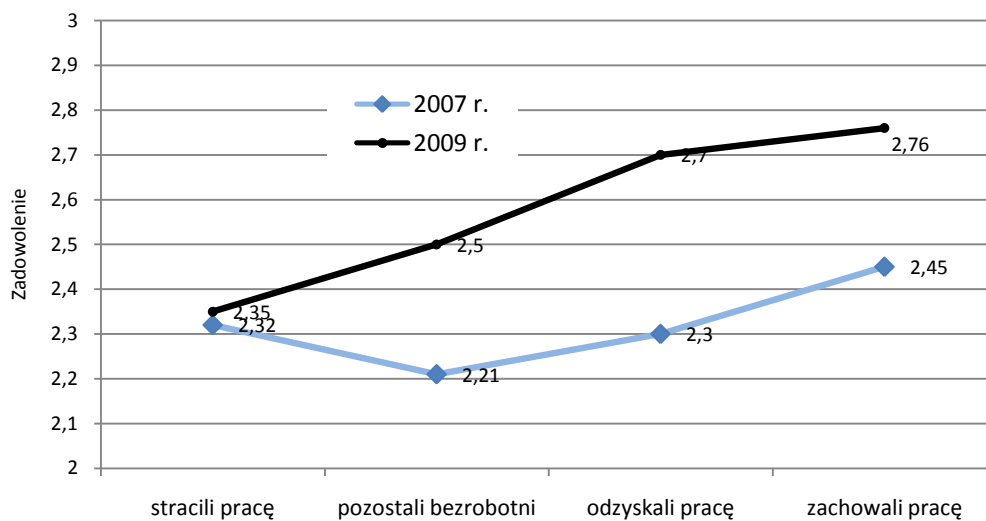
Wykres 12. Wysokość dochodu osobistego netto w cenach stałych z 2005 r. w 2007 i 2009 r. w zależności od statusu na rynku pracy w 2007 i 2009 r.

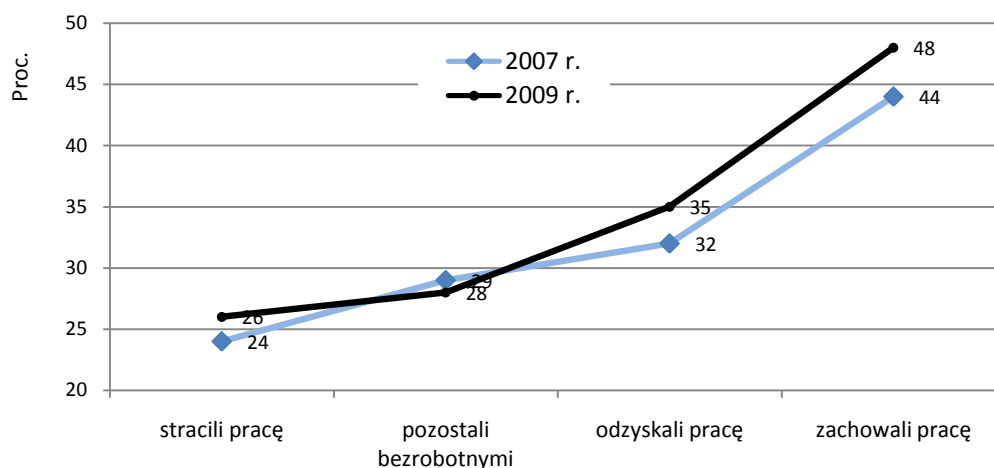
Wykres 13. Natężenie stresu finansowego w 2007 i 2009 r. w zależności od statusu na rynku pracy w 2007 i 2009 r.

Wykres 14. Natężenie stresu życiowego w 2007 i 2009 r. w zależności od statusu na rynku pracy w 2007 i 2009 r.

Wykres 15. Zadowanie z sytuacji w kraju (1- bardzo niezadowolony, 6- bardzo zadowolony) w 2007 i 2009 r. w zależności od statusu na rynku pracy w 2007 i 2009 r.

Wykres 16. Procent osób oceniających swoje dotychczasowe życie jako co najmniej udane w 2007 i 2009 r w zależności od statusu na rynku pracy w 2007 i 2009 r.

Tabela 8. Kierunek emigracji zarobkowej od 2005 do 2007 i 2009 r. (proc. wyjeżdżających)

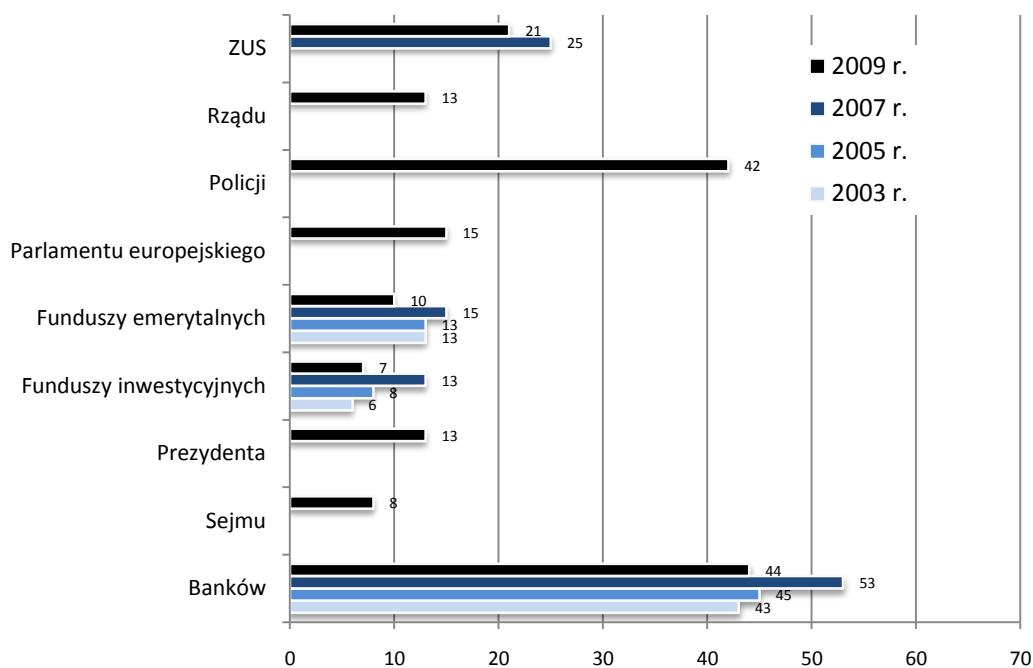
Kraj	2009	2007
Austria	2,2	1,6
Belgia	1,5	1,5
Dania	1,9	1,3
Finlandia	0,5	1,2
Francja	6,0	3,7
Grecja	1,0	1,5
Hiszpania	2,6	3,5
Holandia	9,0	6,7
Irlandia	5,8	4,2
Niemcy	30,4	39,4
Portugalia	0,1	0,9
Szwecja	3,0	1,9
Wielka Brytania	26,0	23,3
Włochy	7,6	5,8
pozostałe kraje UE	2,7	2,3
USA	3,2	5,3
Inne kraje	11,1	8,0

Tabela 9. Kierunek zamierzonej emigracji zarobkowej w 2007 i 2009 r. (proc. zamierzających wyjechać)

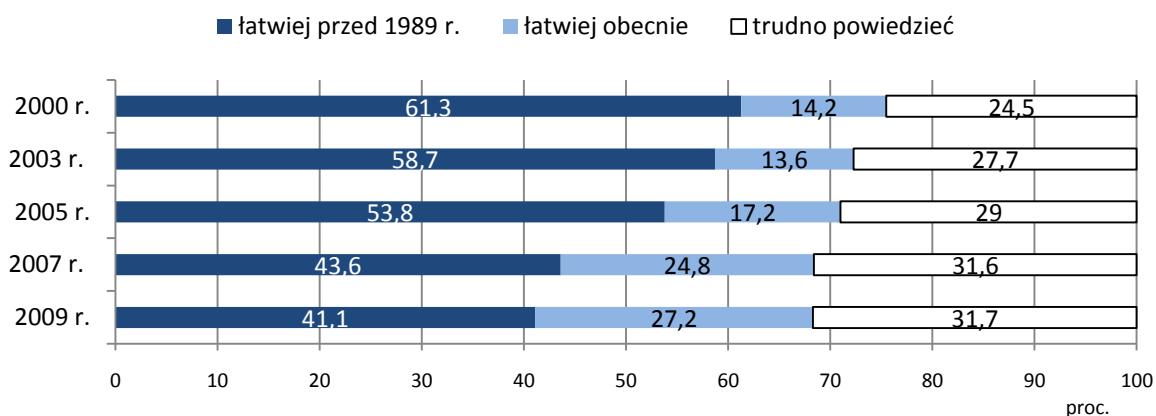
Kraj	2009	2007
Austria	2,0	0,9
Belgia	2,2	1,9
Dania	2,1	1,0
Finlandia	0,3	0,5
Francja	4,5	2,8
Grecja	0,9	0,9
Hiszpania	4,2	2,7
Holandia	13,7	5,9
Irlandia	3,1	11,1
Niemcy	27,7	23,7
Szwecja	1,8	1,6
Wielka Brytania	24,7	44,0
Włochy	4,7	4,2
pozostałe kraje UE	0,9	0,7
USA	5,3	4,6
Norwegia	6,9	4,0

Tabela 10. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie o stosunek do demokracji w latach 2005-2009.

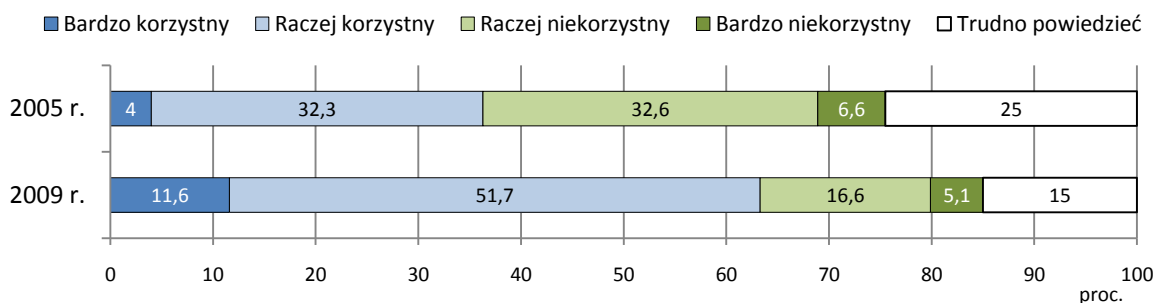
Twierdzenia o demokracji	2009	2007	2005
demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów	24,2	24,0	21,6
niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być lepsze niż rządy demokratyczne	13,2	14,6	15,0
nie ma znaczenia, czy rząd jest demokratyczny, czy niedemokratyczny	18,9	17,5	19,8
demokracja jest złą formą rządów	3,3	4,1	3,9
trudno powiedzieć	40,4	39,8	39,7

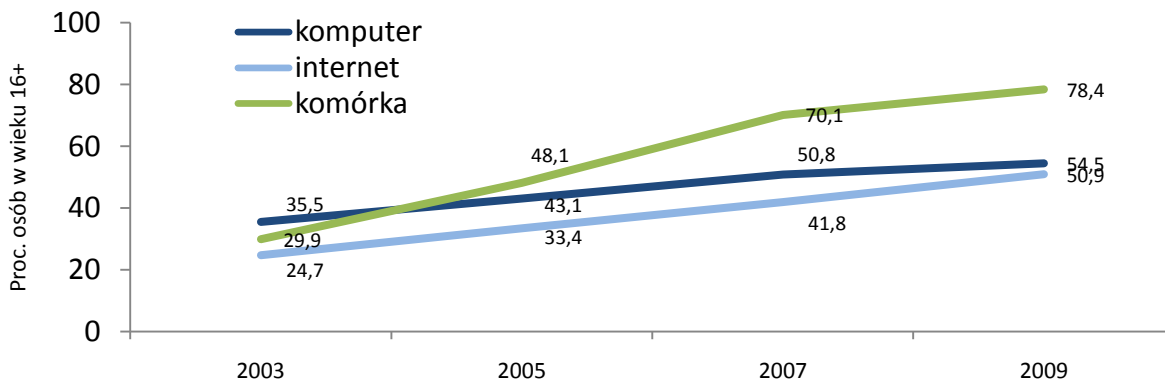
Wykres 17. Procent osób deklarujących zaufanie do różnych instytucji

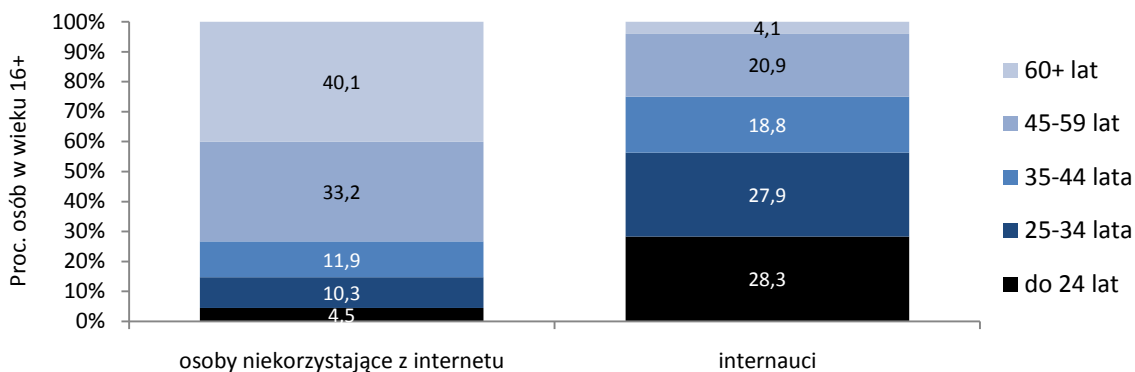
Wykres 18. Kiedy żyło się łatwiej, przed 1989 r., czy obecnie? (tylko osoby, które pamiętają PRL)

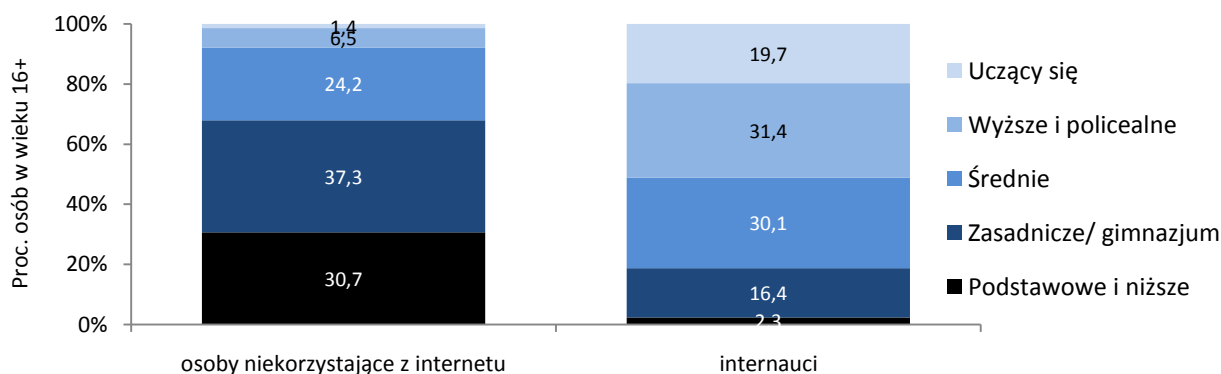
Wykres 19. Czy wpływ wstąpienia Polski do UE był dla Pana/i korzystny czy niekorzystny?

Wykres 20. Procent osób w wieku 16 i więcej lat korzystających z nowoczesnych technologii komunikacyjnych w latach 2003-2009.

Wykres 21. Struktura wieku wśród internautów i osób niekorzystających z internetu

Wykres 22. Struktura wykształcenia wśród internautów i osób niekorzystających z internetu